

WYCHOWANKOWIE I STUDENCI UNIwersYTETU Jagiellońskiego – OFIARY AUSCHWITZ-BIRKENAU

W latach 80. XX wieku z inicjatywy dr. Józefa Pietruszy i powołanego zespołu, działającego w Stowarzyszeniu Absolwentów UJ, przygotowano pracę dotyczącą studentów i absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego – ofiar drugiej wojny światowej. Inicjatywa ta w 1994 roku zaowocowała publikacją w formie słownika (opóźnienie wydania, jak można się domyślać, wynikało z przyczyn niezależnych od autorów).

Wychowankowie Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiary II wojny światowej 1939–1945. Biogramy to monumentalna praca zawierająca 355 biogramów wychowanków UJ, ofiar frontów drugiej wojny światowej, sowieckich łagrów, niemieckich obozów koncentracyjnych, łapanek oraz publicznych egzekucji. Autorzy publikacji opierali się głównie na znanej powszechnie podstawie źródłowej, jaką jest *Polski Słownik Biograficzny, Słownik biografów polskich*, a także wiele innych pozycji encyklopedycznych. Tak zebrany materiał biograficzny zweryfikowany został w oparciu o źródła znajdujące się w Archiwum UJ.

Na odnotowanie zasługuje również fakt, że w pracy nad książką korzystano z informacji nadsyłanych przez rodziny studentów – ofiar drugiej wojny; w poznawaniu prawdy o okupacyjnych losach wychowanków Uniwersytetu niezwykle cenne stały się także osobiste znajomości z członkami rodzin, a niekiedy nawet z samymi ofiarami. Dzięki staraniom zespołu zdołano ocalić od zapomnienia biografie wielu osób, a choć nie wszystkie odnotowane nazwiska miały znaczenie w dziejach nauki polskiej, można powiedzieć, że znakomita większość tych ludzi aktywnie uczestniczyła w życiu kulturalnym międzywojennej Polski, i to na wielu płaszczyznach. Metoda pracy Zespołu dr. Józefa Pietruszy, nakierowana na zbieranie relacji wśród członków rodzin ofiar, miała dodatkowo i tę zaletę, że niemal w ostatniej chwili uzyskano cenne informacje o życiu wielu wychowanków UJ, którzy ze względu na swoją przedwczesną śmierć w czasie okupacji, nie zdołali zapisać się wielkimi zgłoszkami w dziejach Polski. Dla współczesnego czytelnika obraz wielości profesji, działalności publicznej i ruchliwości przedwojennych wychowanków UJ może stanowić dowód, jak wielkie i dramatyczne straty osobowe poniosła Polska w okresie drugiej wojny światowej.

Obecnie dzieło zespołu dr. Józefa Pietruszy kontynuują pracownicy Archiwum UJ. Wydaje się, że Archiwum jest jed-

nostką najbardziej predestynowaną do tego, by doprowadzić te badania do końca. W swoich zbiorach posiada całościową dokumentację działalności UJ z czasów międzywojnia. Dodatkowo w 2007 roku z inicjatywy pracownika Archiwum UJ Mieczysława Barcika Zarząd Stowarzyszenia Absolwentów przekazał Archiwum bogaty materiał rękopiśmienny, efekt wieloletniej nie w pełni wykorzystanej pracy zespołu dr. Pietruszy. Zasługuje on na dodatkowe uzupełnienie o zachowaną podstawę źródłową, efektywnie powiększaną w ramach prowadzonych systematycznie kwerend. Celem wszystkich tych wysiłków jest zredagowanie pełnego słownika biograficznego ofiar drugiej wojny wywodzących się z krakowskiej Alma Mater. Na stronie internetowej Archiwum UJ, gdzie systematycznie pojawiać się będą kolejne biogramy (łącznie z zachowanymi fotografiami), zainteresowany czytelnik znajdzie informacje o postępie prac badawczych, a także – zgłaszając swoje uwagi – będzie mógł aktywnie włączyć się w ich tok.

Dla orientacji w rozmiarze przedsięwzięcia przedstawiamy zestawienie biogramów wychowanków UJ zamęczonych w obozie koncentracyjnym Auschwitz. Wybrane biogramy – dzięki kwerendzie przeprowadzonej w Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz–Birkenau – opatrzone zostały obozowymi fotografiami. Serdecznie dziękujemy w tym miejscu za pomoc w poszukiwaniu materiałów Wojciechowi Płosie, kierownikowi tamtejszego Archiwum.

W poniższych biogramach zawarto jedynie najważniejsze informacje faktograficzne, celowo unikając szerszego opisywania aktywności publicznej i kulturalnej bohaterów. Zdajemy sobie sprawę z niekompletności załączonej listy. Wciąż na przykład nieznana jest do końca lista ofiar pochodzenia żydowskiego. Obecny stan badań wymaga jednak dodatkowych kwerend, w tym także skrupulatnych zestawień studentów UJ i ich wojennych losów. Mamy nadzieję, że ta bolesna wyrwa zostanie jak najszybciej zapełniona, a czytelnik odnajdzie pełne biogramy w przygotowywanym przez Archiwum UJ wydawnictwie.

Ten szczególny apel poległych i nieobecnych ma na celu symboliczne uczczenie ich pamięci z okazji 70. rocznicy wybuchu drugiej wojny światowej.

Franciszek Wasyl

STUDENTS AND ALUMNI OF THE JAGIELLONIAN UNIVERSITY WHO WERE AUSCHWITZ-BIRKENAU VICTIMS

In the 1980s a team of Jagiellonian University alumni, members of the University's graduates' association Stowarzyszenie Absolwentów UJ (SAUJ), under the leadership of Dr. Józef Pietrusza, compiled a catalogue of Jagiellonian University students and graduates who were Second World War victims. In 1994 the project was finalised in the form of a biographical dictionary.

Entitled *Wychowankowie Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiary II wojny światowej 1939–1945. Biogramy* (Jagiellonian University Alumni, Victims of the Second World War, 1939–1945: A Biographical Dictionary), the publication is a monumental enterprise consisting of 355 biographies of the University's students and graduates who were killed in action during the Second World War, or were victims of Soviet gulags, German concentration camps, street round-ups and public executions. The principal sources for this publication were biographical data from *Polski słownik biograficzny*, *Słownik biologów polskich* and many other encyclopaedic publications, verified and supplemented with materials held in the Jagiellonian University Archives.

The compilers of this publication collected information from the families of their subjects, and sometimes also from surviving subjects themselves. These personal sources of data proved an invaluable aid in learning the truth about the wartime stories and experiences of the University's alumni. The research carried out by the group saved the personal histories of many of these individuals from falling into oblivion, and although not all of the subjects made a contribution to Polish scholarship, the overwhelming majority of them were active participants in the country's cultural affairs in the prewar period, often in several fields. Another asset which should be credited to the research accomplished by Dr. Pietrusza's group was that by focusing on particulars supplied by victims' families, it was able to collect invaluable information on many victims who due to their premature death during the War were robbed of the chance to bring their promising talents to fruition in later life and make a name for themselves in the country's cultural history. Today's readers will find the broad range of professional and public activities in which the University's prewar alumni engaged a testimonial to the vast and tragic extent of the personal losses Poland suffered during the Second World War.

The work initiated by Dr. Pietrusza's group is now being continued by staff of the Jagiellonian University Archives, who

have set themselves the goal of collecting all the documentary materials available on Jagiellonian University students and graduates who were Second World War victims. The Jagiellonian University Archives seems to be the institution best equipped to complete this project, since we have a full set of documentation relating to the University's operations in the interwar period. In 2007, thanks to an initiative undertaken by Mieczysław Barcik, a staff member of the Jagiellonian University Archives, the Board of SAUJ presented all the records collected by Dr. Pietrusza's group to us. It turned out that not all of these materials went into the 1994 publication. They are now being supplemented with currently available data and new items accruing in a systematic research project. Our ultimate aim is to produce a full biographical resource for World War 2 victims associated with the Jagiellonian University. Meanwhile, as particular individuals' biographies are being completed, we are posting them up along with related photographic materials on the Jagiellonian University Archives website, where interested readers will find information on the progress we are making and will also be able to contribute to our work by sending in comments.

To give you an idea of the size of our project here we present biographical notes for Jagiellonian University alumni who died in Auschwitz. Thanks to research carried out in the Archives of the Auschwitz-Birkenau Museum, we have been able to accompany some of these biographies with photographs taken in the concentration camp, for which we would like to thank Wojciech Płosa, Head of those Archives.

In the biographies presented below we give only the most important items of information and have deliberately omitted descriptions of victims' public and cultural activities. We realise that this list is far from complete. We still do not have a full list of victims of Jewish background. Further research is still required, including a more detailed examination of the University's register of students and what happened to them during the War. We hope that this vexing want will soon be remedied and readers will be able to find a comprehensive set of biographies in the publication we are compiling.

This singular roll-call of those who died is intended as a symbolic memorial for the seventieth anniversary of the outbreak of the Second World War.

Franciszek Wasyl

Fotografie pochodzą z zbiorów
Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau
Photographs showing Auschwitz from collections
of the Auschwitz-Birkenau Museum